

P-03-263 Rhestru Parc y Strade

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog y Gweinidog dros Dreftadaeth i roi statws rhestredig i Barc y Strade, er mwyn diogelu **treftadaeth y maes rygbi byd enwog a'r eicon diwylliannol hwn i bobl Cymru.**

Cynigwyd gan: Mr V Jones

Y dyddiad yr ystyriodd y Pwyllgor y ddeiseb am y tro cyntaf: Tachwedd 2009

Nifer y llofnodion: 4,383

Deiseb i restru Parc y Strade

Cafodd y ddeiseb i restru Parc y Strade ei hysbrydoli gan alwadau "*i wneud rhywbeth*" i ddiogelu treftadaeth y lleoliad enwog hwn. Mae'n arwyddocaol bod y galwadau hyn wedi parhau wedi i'r Scarlets symud ar draws Llanelli i'w stadiwm newydd. Mae'n amlwg bod Parc y Strade yn fwy na dim ond stadiwm lle byddai pobl yn gwyllo rygbi - mae'n rhan o ddiwylliant lleol ac o dreftadaeth genedlaethol.

Gellir diffinio eicon diwylliannol fel unrhyw beth sy'n hawdd ei adnabod ac, yn gyffredinol, mae'n cynrychioli gwrthrych neu gysyniad sydd â chryn arwyddocâd diwylliannol i grŵp diwylliannol eang. Ymhen amser, gall fod â statws arbennig fel rhywbeth sy'n cynrychioli grŵp arbennig o bobl neu gyfnod arbennig mewn hanes.

Mae Parc y Strade yn symbol o gefnogaeth cymuned Gymreig i'w chlwb rygbi yn yr ugeinfed ganrif - y mae, heb amheuaeth, yn eicon diwylliannol.

Mae Parc y Strade yn adnabyddus drwy'r byd i gyd, nid yn unig oherwydd gorchestion y rhai a fu'n chwarae ar y cae enwog, ond hefyd oherwydd cefnogaeth angerddol y rhai a fyddai'n heidio i'r eisteddle a'r teras yn ystod y gemau, ac yn heidio ar y cae ei hun yn ystod hanner amser ac ar ôl y chwiban olaf.

Daeth y gefnogaeth honno'n enwog drwy'r byd fel cefnogaeth nodweddiadol Gymreig, a chryfhawyd y ddelwedd gan ganeuon yn dathlu buddugoliaethau enwog ym Mharc y Strade, fel cân "9-3" Max Boyce am fuddugoliaeth 1972 dros y Crysau Duon - y tro diwethaf i unrhyw dîm clwb eu trechu. Mae'r geiriau "All roads led to Stradey Park", "The day the pubs ran dry" ac "I was there" i gyd yn ein hatgoffa o'r diwrnod hwnnw ym Mharc y Strade pan gafodd y capten, Delme Thomas, ei gario oddi ar y cae gan ei gyd chwaraewyr, drwy ganol miloedd o gefnogwyr.

Pan sonnir am Barc y Strade, y darlun a ddaw i'r meddwl yw gweithwyr yn gorffen eu sifft yn y gweithfeydd tunplat, y dociau neu'r pyllau glo cyn

chwarae gêm o flaen miloedd o'u cydweithwyr o Tinopolis. Gosodwyd y sosbenni enwog ar byst y Strade i gyfeirio'n uniongyrchol at y prif gynnyrch a allforiwyd o Lanelli - tunplat - ac yn enwedig y gwaith "stampio" lai na milltir o Barc y Strade lle byddai sosbenni'n cael eu cynhyrchu a'u hallforio i bob cwr o'r byd.

Roedd Parc y Strade yn cael ei ystyried bob amser fel cae 'mwyaf Cymreig' Cymru, gyda'r sgorfwrdd Cymraeg a'r caneuon Cymraeg y byddai'r dorf yn eu canu. Daeth 'Sosban Fach' yn adnabyddus drwy'r byd i gyd wedi i'r cefnogwyr ei mabwysiadu a'i chanu oherwydd y 'sosbenni' ar y pyst. Cynhaliwyd cymanfa ganu cyn y gêm yn erbyn y Crysau Duon ym 1972.

Fel cae rygbi a oedd yn galon i'r gymuned, cynhaliwyd nifer o ddigwyddiadau ar wahân i rygbi ym Mharc y Strade, gan gynnwys nifer o chwaraeon eraill, a byddai noson Guto Ffowc a than gwylt yn cael ei chynnal yno bob blwyddyn.

Ar 15 Tachwedd 2007, cynhaliwyd angladd Ray Gravell ar gael Parc y Strade. Roedd hwn yn ddigwyddiad unigryw yn hanes Cymru ac fe'i disgrifiwyd yn y wasg fel 'angladd gwladol Cymreig'. Daeth 6000 o bobl i'r stadiwm i alaru, gan gynnwys pobl flaenllaw o'r byd gwleidyddol, y byd diwylliannol a'r byd chwaraeon yng Nghymru ac roedd miloedd eto'n llenwi'r strydoedd y tu allan. Cafodd lluniau o'r arch ar y cae, a Cheidwad y Cledd wrth ei hochr, ynghyd â'r holl bobl a fu'n talu teyrnged iddo, eu darlledu'n fyw ar S4C.

Heb amheuaeth, mae arwyddocâd hanesyddol a diwylliannol pwysig i Barc y Strade o safbwynt Cymru. Gwelwyd sawl brwydr ar y cae, ac roedd yn symbol penodol o angerdd y Cymry dros rygbi yn yr ugeinfed ganrif. Llwyddwyd i gasglu dros 3500 o lofnodion ac mae'r ffaith bod hon yn ddeiseb sy'n ymwneud â threftadaeth yn hytrach na rygbi yn ychwanegu at arwyddocâd hynny. Casglwyd y ddeiseb ar gownteri siopau drwy sir Gaerfyrddin a, heb fawr ddim cyhoeddusrwydd, cafwyd cefnogaeth gref gan fod pobl yn credu y dylid achub cae Parc y Strade i nodi'i leoliad a'i dreftadaeth.

Er mai teitl y ddeiseb yw 'Rhestru Parc y Strade', a byddai llawer yn hoffi gweld y stadiwm gyfan yn cael ei hachub, derbynnir yn gyffredinol y byddai rhestru Parc y Strade yn golygu rhestru'r cae a'i gadw fel man agored fel rhan o unrhyw ddatblygiad. Mae'r cae hwn, lle gwelwyd sawl brwydr yn yr oes fodern, mor unigryw oherwydd y cyfan sydd wedi digwydd arno; buddugoliaethau'r tîm rygbi wrth gwrs ac 'angladd gwladol' bythgofiadwy Ray Gravell, ond hefyd yr atgofion am yr holl gefnogwyr a fyddai'n heidio ar y cae yn ystod hanner amser ac ar ôl y chwiban olaf i chwarae yn yr union fan lle'r oedd eu harwyr newydd fod yn sefyll.

I restru cae chwarae, mae'n debyg y bydd angen creu categori rhestru newydd neu newid un o'r categorïau presennol. Wrth i bwysigrwydd y diwydiant ymwelwyr gynyddu o hyd yng Nghymru, mae angen diogelu lleoliadau sy'n bwysig i dreftadaeth fodern Cymru, fel Parc y Strade, felly mae

angen i'r Cynulliad Cenedlaethol roi cyfarwyddyd i Cadw i greu neu i newid categori rhestru ar gyfer meysydd chwarae.

Cyn gynted ag y caiff safle fel Parc y Strade ei golli fel rhan o gynllun **datblygu, mae'n mynd yn gwbl** ddiwerth. Hwyrach y bydd ambell ymwelydd yn cael ei ddenu i ddarllen panel gwybodaeth neu blac glas ger y safle, ond **go brin y byddai hynny o unrhyw fudd i'r economi leol. Mae angen gwarchod** lleoedd fel Parc y Strade i ganiatáu iddynt gael eu marchnata fel safleoedd treftadaeth Cymru fodern ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain. Mae ymwelwyr **am fedru troedio'r cae, nid dim ond darllen amdano.**

Yn ogystal â'r 3500+ o lofnodion, mae grŵp Facebook, sydd â dros 520 o aelodau, nifer o gyrff lleol, gan gynnwys Cyngor Tref Llanelli a Chyngor Gwledig Llanelli, yn cefnogi amcanion y ddeiseb, sef gwarchod cae Parc y Strade. **Nid oes gan yr un o'r gyrff hyn, fodd bynnag, y pŵer** i wneud hynny.

Cafwyd cefnogaeth ryngwladol i'r ddeiseb, yn ogystal â chefnogaeth o rannau eraill o Gymru a'r DU, gan ddangos yn glir fod pwysigrwydd cenedlaethol ynghlwm wrth Parc y Strade. Yn lleol, mae'r ddeiseb hefyd wedi cael cefnogaeth cyn fawrion timau Llanelli, Cymru a'r Llewod fel Delme Thomas a Phil Bennett.

Mae gwefan yn cefnogi'r ddeiseb i'w gweld os ewch i www.stradeparkpetition.co.uk. Mae rhagor o wybodaeth ar gael hefyd, o hanes Ystâd Stradey yn rhoi darn o dir o fewn ei waliau terfyn i greu'r cae ym 1879 hyd at gau'r stadiwm ym mis Hydref 2008.